

Agro Nyt

Et månedligt nyhedsbrev fra Schiller Institutet

årgang 12 nr. 10

oktober 2000

FAREN FOR ET KRAK

Det var en barsk opvågnen til virkeligheden på en ellers fredelig mandag morgen at blive konfronteret med lederen i den britiske avis The Guardian den 2. oktober. Her havde man i ugevis haft hovedet fastklemt i en osteklokke kaldet den danske folkeafstemning. Argumenterne rungede stadig mellem ørerne fire dage efter: »Vi skal sidde med ved bordet«. »Vor suverænitet skal bevares«. »Det koster mindst tyve milliarder«. »Folkepensionen er i fare«. »Vi mister indflydelse«. Og så klask – virkeligheden lige i sylten. Ifølge The Guardian gør den kommende amerikanske præsident klogt i at have en nødplan klar i attachétasken. For nu kommer det, vi her på Agro-Nyt har advaret om så længe: Det store finanssammenbrud.

The Guardian skrev blandt andet: »De seneste to ugers dramatiske begivenheder i verdensøkonomien har muligvis indgydet regeringerne en falsk tryghedsfølelse. På overfladen har de haft held til at ordne to af de mest destabiliserende faktorer. De fik de himmelstormende oliepriser under kontrol ved at lokke OPEC til at øge produktionen (godt hjulpet af den kontroversielle frigivelse af 30 mio. tønder fra de amerikanske strategiske lagre) og de greb ind på valutamarkedene for at bremse det, der i starten så ud som euroens frie fald. Hvad de derimod ikke tog sig af, var det største enkelte økonomiske problem overhovedet – udsigten til en hård landing for den amerikanske økonomi.«

»Nogle økonomer er overbeviste om, at USA er blevet en mirakeløkonomi. Landet befinder sig nu i det (uovertrufne) niende år med økonomisk vækst og lav inflation ... Det mindre populære synspunkt er, at USA's ekspansion har været drevet af en uholdbar forbrugsfest finansieret gennem kreditter og aktier, som har lænset forbrugerne for al deres opsparing og ført til et gigantisk underskud på betalingsbalancen på 400 mia. dollars. Alarmklokkerne er allerede begyndt at ringe under frygten for, hvad der sker, hvis det amerikanske aktiemarkedsboom – som har opmuntret folk til at skære ned i deres øvrige opsparing – pludselig går i modsat retning.«

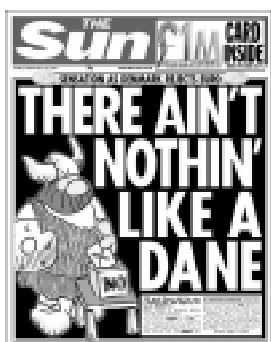
»Argumentet mod cassandraerne (sådan nogle som os her på Agro-Nyt) er, at de har advaret om et nært forestående amerikansk kollaps så længe, at de bliver behandlet som drengen, der råbte ulven kommer! Men det ændrer ikke ved det faktum, at så snart tilliden svigter, kan dommedagssceneriet meget vel blive til virkelighed.«

Under de forskellige debattmøder op til folkeafstemningen skete det flere gange, at politikere og folketingsmedlemmer fik stukket et Agro-Nyt i hånden af repræsentanter fra Schiller Institutet. Genkendelsen var forbavsende stor: »Nåh, det er jer, der altid taler om et finanskrak« eller »Næh tak, jer kender jeg. I er nogle værre dommedagsprofeter«. Tja, så har det ikke været helt forgæves.

DANSK NEJ GAV GENLYD

Da **Schiller Instituttets** stifter og internationale præsident **Helga Zepp-LaRouche** sent på aftenen den **28. september** blev informeret om resultatet af den danske folkeafstemning, havde hun følgende korte kommentar: »Det lader til, at danskerne langt om længe har fundet svaret på **Hamlets** evindelige spørgsmål: 'At være, eller ikke at være'. De har besluttet sig for 'at være'«.

Verdenspressen var på forhånd mødt talstærkt op i **København**. Man kendte jo danskernes trang til dramatik fra **juni 1992**, hvor et minimalt flertal på **50,7%** sagde nej til **Maastricht-Traktaten**. Denne gang udeblev den forventede valggys der. Med en imponerende stemmeprocent på **87,8**, hvoraf **53,1%** stemte nej og **46,9%** ja, afviste den danske befolkning, at **Danmark** skal deltage i den fælles europæiske mønt, **euroen**. Så i stedet for valggys blev det de danske vælgers klare nej, der gav genlyd over den ganske verden.

Danskerne er som bekendt det eneste folkeslag, der til dato er blevet spurgt om holdningen til euroen, men skal man tro meningsmålingerne, er et betydeligt flertal af befolkningerne i flere af de øvrige EU-lande også imod den fælles mønt. Og som forventet, har det danske nej forstærket modstanden. Allerede den **30. september** viste en meningsmåling,

der blev offentliggjort i den tyske avis *Bild Zeitung*, at **55%** af den tyske befolkning ville foretrække at beholde **D-marken**. Kun **15%** af tyskerne gav udtryk for fuld tillid til euroen, resten udtrykte forskellige grader af skepsis. En meningsmåling, offentliggjort i det britiske magasin *News of the World* umiddelbart efter den danske folkeafstemning, viste, at hele **71%** af briterne nu ville stemme imod britisk deltagelse i euroen. I **Sverige** viste en Gallup-undersøgelse, der blev offentliggjort i *Dagens Industri* den **2. oktober**, at **42%** ville stemme nej, **31%** ja, mens resten stadig var i tvivl. Det er den største modstand imod euroen, der nogensinde er målt i Sverige. Den svenske regering har åbent erklæret, at den ikke har tænkt sig at afholde en folkeafstemning, før den er stensikker på at få et ja. Egentlig en bemærkelsesværdig holdning til begreberne demokrati og folkeafstemninger, når man tænker nærmere efter.

LAROCHE OM DET DANSKE NEJ

Freitag den **29. september** udsendte den amerikanske økonom og tidligere demokratiske præsidentkandidat **Lyndon LaRouche** følgende udtalelse om udfaldet af den danske folkeafstemning:

»Sidst på dagen, torsdag, ser det ud til, at de danske vælgere med et betydeligt flertal har afgivet en patriotisk stemme for at beholde deres nationale valuta frem for **euroen**. Det foreløbige resultat var i og for sig ventet, og de såkaldte finansmarkeder har tilsyneladende forhåndsdiskonteret resultatet allerede flere dage inden afstemningen, i hvert fald hvad de umiddelbare virkninger angår.

Ikke desto mindre er det kun tåber, der forklejner betydningen af de danske vælgers beslutning. Selv om gårdsda-

gens afstemningsresultat ikke var en uventet udvikling, vil det få umiddelbare konsekvenser, herunder en markant, men ikke præcist forudsigelig, katalytisk effekt på den internationale politiske og finansielle situation.

De internationale finansimperiers engelsktalende kapitajner står ganske vist stadig på broen. For endnu en stund nyder de deres magt til at kunne rasle med sablen, starte krige, ansætte og afskedige underordnede ledere, og bestemme hvilke passagerer der skal leve eller dø. Men til dato har de hverken udvist tilstrækkelig kløgt eller vilje til at redde det skib, der kaldes verdens finanssystem, fra at synke. De brøler deres ordrer, men alligevel synker skibet stadig hurtigere, og for hvert ryk mod dybet knurrer uroen stadig højere og gysset fra den synkende fornemmelse bliver stadig mere skræmmende. Hvad angår de nuværende myndigheder, bliver hentydninger til »**Hitler** i førerbunker« stadig mere passende. Sådan ser det ud på kamppladsen, aftenen efter resultatet af den danske folkeafstemning er blevet kendt. Som de prøjsiske militærrådgivere sagde til den russiske zar **Alexander I**: »Fjenden ser ud til at vinde, men netop derfor er fjolset faktisk ved at tabe«.

Kort sagt: Vi er trådt ind i en revolutionær periode, med alt hvad det indebærer, inklusive et magtfuldt og morderisk, men også falmet og dødsdømt l'ancien régime. Faktisk kan man kun forstå den nuværende situation, hvis man vælger sig et udsigtspunkt et sted ude i den nærmeste fremtid, og derfra ser tilbage på nutiden og betragter de ledende magters ledende skikkelser og massemediernes nutidige stemmer på samme måde, som fremtiden vil bedømme dem, som fortabte stemmer fra en nær fortid. Vi må tage udgangspunkt i dette fremtidige udsigtspunkt, hvorfra vi kan se tilbage på nutiden som morgendagens selvdømte fortid.

I situationer som den vi ser i verden i dag, bliver revolutionære enten slagtet eller hyldet. Uanset hvad, vil de engang blive hædret for deres bidrag til en fremtid, der ligger lidt længere ude i horisonten. Men nutidens fortovsdirektører og bookmakere vil ende i det helvede, hvor uslinge soler sig i den velfortjente afsky, de endnu en gang, som så ofte før i historien, fuldt har gjort sig fortjent til under den igangværende krise.«

DANMARK I STORMENS ØJE

Den væsentligste årsag til omverdenens enorme interesse for den danske folkeafstemning var »timing«.

Det er også med al tydelighed reflekteret i **Lyndon LaRouches** dramatiske kommentar ovenfor. I ugerne op til afstemningen accelererede **euroens** kursfald på de internationale valutamarkeder, og samtidig fortsatte oliepriserne deres himmelflugt. De europæiske investeringer på den anden side af **Atlanten** tog efterhånden et omfang, der kunne minde om kapitalflugt. Verdensøkonomien var ved at blive trukket vind og skæv. Et dansk ja eller nej til euroen var derfor blevet mere og andet end lille **Danmarks** deltagelse i den fælles europæiske mønt. Den danske folkeafstemning var blevet et spørgsmål om liv eller død for euroen. Flere finanseksperter frygtede et totalt sammenbrud for den nye valuta, hvis Danmark stemte nej.

Den **19. september** advarede **Den internationale Valutafonds** nye direktør **Horst Köhler** om, at euroens fortsatte fald var ved at udvikle sig til en direkte trussel imod den globale finansielle stabilitet. Han opfordrede indtrængende

Den europæiske Centralbank, ECB, og de øvrige store centralbanker om at gribe ind. Det havde den amerikanske finansminister **Larry Summers** tidligere afvist i barske vendinger. Men den **21. september** blev situationen pludselig dramatisk. Den amerikanske computergigant **Intel** udsendte en advarsel til aktiebørsen om, at dårlige regnskabstal var i vente. Et styrtud på **Nasdaq**-børsen i **New York** satte ind. Ifølge *Agro-Nyt's* kilder i finansverdenen var det først på dette tidspunkt, at det lykkedes for de øvrige centralbanker at overbevise Larry Summers om, at der efter et eventuelt eurosammenbrud ville følge en dramatisk nedtur for den amerikanske **dollar**.

Derfor blev der den **22. september** grebet ind på to fronter samtidigt. Det amerikanske energiministerium meddelte, at man ville frigive **30 mio. tønder olie** fra de amerikanske strategiske reserver for at presse oliepriserne ned, og centralbankerne i **Japan, Europa** og **USA** meddelte, at man havde inter文neret i valutamarkedet for at styrke euroen, og at man var beredte til at gøre det igen om nødvendigt. Det var første gang siden den japanske bankkrise i **sommeren 1995**, at de tre store centralbanker i samlet flok havde grebet ind i markedet. Som det tydeligt fremgik af den internationale finanspresse, var det i allerhøjeste grad udsigten til et dansk nej til euroen, der fjernede centralbankernes sidste tvivl om tidspunktet for et indgreb. Under normale omstændigheder ville man have ventet med at annoncere interventionen til **G-7**-topmødet i **Prag** den følgende uge.

Den danske folkeafstemning var altså rykket ind i øjet på en finansstorm. Kilder i **City of London** har overfor *Agro-Nyt's* samarbejdspartner, *Executive Intelligence Review*, bekræftet, at vi den **22. september** var uhyggeligt tæt på at gentage finanskrisen fra **efteråret 1998**. Ifølge disse kilder var et større amerikansk finanshus i alvorlige vanskeligheder på grund af gearede derivatspekulationer i aktier på Nasdaq-børsen. I efteråret 1998 var det sammenbruddet af den store hedgefond **LTCM** (pga. en derivatspekulation i russiske statsobligationer), som satte krisen i skred. Andre kilder siger desuden, at **Chase Bank Group's** overraskende overtagelse af det gamle finanshus **J.P. Morgan** den **15. september** i virkeligheden var et »tvungent ægteskab«, en skjult redningsaktion. Morgan var begravet til halsen i fejlslagne derivatspekulationer.

Den **25. september** skrev den tyske avis **Frankfurter Allgemeine Zeitung** i sin ugentlige gennemgang af aktiviteten på alverdens børser: »Sidste fredag var verden tæt på et aktiemarkedskrak af ubeskrivelige dimensioner, der ville være fulgt op af tektoniske sammenstød på valutamarkederne«.

EUOKRISE ELLER DOLLARKRISE?

Da den amerikanske finansminister **Larry Summers** på en kort pressekonference den **22. september** redegjorde for **Den amerikanske Føderalbank** og de øvrige centralbankers intervention for at støtte den faldende **euro**, sluttede han af med at fastslå, at det stadig er den amerikanske regerings politik at bevare den amerikanske **dollar** stærk. Den bemærkning fik faktisk euroen til at falde en smule tilbage, for alt andet lige betyder en intervention til fordel for euroen altså en svækkelse af dollaren, så finansmarkederne spurgte straks sig selv, om centralbankinterventionen kun var halvhjertet. En hurtig føderalbankerklæring om, at man var rede til yderligere interventioner, hvis euroen fortsatte sit fald, fik

atter markedet til at falde til ro.

Men der er gode årsager til, at Larry Summers »taler med to tunger«. **USA** har desperat brug for en stærk dollar. Ganske vist er den dyre dollar et voksende problem for de amerikanske eksportvirksomheder, men under de nuværende omstændigheder er det langt vigtigere for den amerikanske regering at holde importpriserne nede og aktiekurserne oppe. Dermed fristes den øvrige verden fortsat til at sende de mange penge, man tjener på eksport til **USA**, tilbage til landet i form af opkøb af aktier og obligationer. Netto drejer det sig om en kapitalstrøm på godt og vel **1 mia. dollars** om dagen, der hober sig op til et betalingsbalanceunderskud på knap **5%** af det amerikanske bruttonationalprodukt.

Den mindste ændring i denne kapitalstrøm kan udløse en lavine. Svækkes udlandets investeringer i **USA** vil det medføre faldende aktie- og obligationskurser. Det vil presse dollaren nedad og den amerikanske rente opad. Teoretisk set skulle der så indtræffe en ny ligevægt, men der er tale om en yderst delikat balanceakt. Hvis en forsigtig nedjustering af både dollaren og de amerikanske aktiekurser falder sammen med en alment svigtende tillid til det evigtvarende amerikanske økonomiske opsving, kan det hele pludseligt gå meget stærkt. Ifølge en artikel af **Irwin Stetzer** i den britiske avis *The Sunday Times* den **1. oktober** kan vi stå overfor et kursfald for dollaren på op mod **45%** over ganske kort tid. Stetzer ville såmænd heller ikke undre sig, hvis det var årsagen til, at Larry Summers pludseligt ombestemte sig og støttede euroen. Så står han jo i en meget bedre situation, hvis han om kort tid skal bede om hjælp til dollaren. Ifølge finanstidskriftet *The Economist* den **30. september** ligger den dag ikke ret langt ude i fremtiden.

HEDONISTISK REGNEKUNST

Ifølge det amerikanske analyseinstitut **Thomson Financial Securities Data** voksede den indenlandske amerikanske gældssætning med **2.243 mia. dollars** i **1999**. I samme tidsrum voksede det amerikanske bruttonationalprodukt kun med **509 mia. dollars**. Så for hver dollar den amerikanske økonomi voksede, blev de amerikanske familier og virksomheder **4,4 dollars** mere forgældet. Det er det berømte amerikanske opsving.

Men det står faktisk værre til, end tallene fortæller. I begyndelsen af september talte den amerikanske føderalbankdirektør **Alan Greenspan** ved den årlige bankkonference i **Jackson Hole** i **Wyoming**. Her underholdt han de amerikanske bankdirektører med en fortælling om, at det går så meget bedre i **USA**, end det gør i **Europa**, af den simple årsag, at europæerne ikke kan finde ud af at investere i moderne computerteknologi.

Den bemærkning fik den tidligere cheføkonom for **Dresdner Bank** i **Tyskland**, **Kurt Richebächer**, til at fare i blækhuset. Han skrev et vredt læserbrev til *The Financial Times* den **5. september**. Ifølge Richebächer er den amerikanske førerposition i computerinvesteringerne et simpelt bogføringstrick, der kaldes »hedonic price indexing« (hedonistisk prisindeksering). Her modregner man kvalitetsforbedringer, som f.eks. hurtigere computerprocessorer, i pristigningerne på de enkelte produkter. Det gør man ikke i den øvrige verden.

Med hedonistisk prisindeksering har man alle muligheder for kreativ bogføring. Hvis man kan købe en ny compu-

ter med en Pentium III processor til **12.000 kr.**, mens samme model med en Pentium II processor kun kostede **10.000 kr.** året før, vil man normalt notere en prisstigning på **2.000 kr.**, når man skal udregne inflationen. Det gør man ikke i USA. Der prissætter man skønmæssigt forbedringen, og fratrækker den i prisstigningen. Altså, hvis man anslår værdien af forbedringen fra Pentium II til Pentium III til f.eks. **1.500 kr.** så, hokus pokus, er den årlige inflation i computerpriserne ikke længere **20%**, men sølle **5%**. Når man gør det samme med et stort antal varegrupper, er det ikke så svært at holde den amerikanske inflation i ave. Ekstra nemt bliver det selvfølgelig, når man også holder både oliepriser og fødevarerpriser ude af beregningen (se *Agro-Nyt*, sep. '00).

Omvendt kan hedonistisk prisindeksering også anvendes til at pumpe investeringstal op. Det er det Kurt Richebächer henviser til. Hvis en virksomhed investerer **10.000 dollars** i computere det ene år og **11.000 dollars** det næste, så er stigningen i computerinvesteringerne ikke bare **10%**, men hele **25%**, hvis vi anvender vor tidligere indekserings-eksempel. Ifølge Richebächer er det den virkelige forklaring på, at USA tilsyneladende har større investeringer i nye computere end den øvrige verden. Når de amerikanske virksomheder fra slutningen af **1998** til midten af år **2000** øgede deres investeringer i computerteknologi med **23,8 mia. dollars** i virkelige dollars, så bliver det **120 mia. dollars** i nationalregnskabet, når man anvender hedonistisk prisindeksering. På denne måde pumper man både bruttonationalproduktet, produktiviteten og investeringstallene op med varm luft.

Hedonistisk indeksering har i øvrigt sit navn fra utilitarismens fader, **Jeremy Bentham (1748-1832)**, der udviklede et bizart »lykkens regnestykke«, der på engelsk hedder »hedonic calculus« (»hedone« er græsk og betyder vellyst).

»PAPIROLIE« BAG OLIEKRISE

Endnu i skrivende stund har **Danmark** været forskånet for de strejker og blokader som fiskere, landmænd og vognmænd har gennemført i de fleste andre europæiske lande i de seneste uger. Men det kan hurtigt ændre sig. De skyhøje oliepriser er ved at klemme luften ud af alle energikrævende erhverv. Og når vinterens varmeregning dumper ind af døren til foråret, vil mange almindelige mennesker få gevaldigt ondt i pengepungen.

Efter oliekriserne i **1973-74** og **1979** benyttede de fleste vestlige regeringer sig af befolkningernes tilvænning til de høje oliepriser til at skaffe sig en ny indtægtskilde. Efterhånden som oliepriserne atter faldt, indkasserede skatteministerierne en velvoksen del af gevinsten ved at påligne stadig stigende afgifter. Disse afgifter udgør i dag **30-70%** af forbrugerpriserne, og det er dem, vognmændene, gartnerne og andre nu vil have fjernet igen.

Men der er meget andet, der har ændret sig siden oliekriserne i **70'erne**. Dengang blev hovedparten af olien handlet gennem langtidskontrakter mellem de store olieselskaber og de olieproducerende lande, eller direkte gennem nation-til-nation-aftaler (man husker stadig daværende energi-

forbeholdt avispostkontoret

minister **Poul Nielsens** »klokkerene« aftale med **Saudi-Arabien** -red.). Sådan er det ikke mere. Olieselskaberne producerer eller raffinerer kun olien, mens andre handels- og transportfirmaer tager sig af distributionen. Når en fyldt supertanker stævner ud i den **Persiske Golf**, vil olien i dens tanke typisk blive købt og solgt **15-20 gange** i løbet af de **60 dage**, det tager at nå **Rotterdam** eller en amerikansk oliehavn. Og som med alt andet i denne verden i dag domineres denne moderne form for oliehandel af futures og andre spekulative instrumenter, også kaldet **derivater**. Det er disse spekulationspapirer, »papirolie«, der har drevet oliepriserne i vejret. Handelen med »papirolie« domineres af en lille håndfuld finansselskaber og banker: **Glencore, Vitol, Morgan Stanley, Phibro, Goldman Sachs, Elf-Fina-Total** og **Deutsche Bank**. Og handelen med »papirolie« foregår ikke i **Rotterdam**, men på **International Petroleum Exchange** i **London** eller på **NYMEX**-børsen i **New York**.

Der er slet ikke mangel på olie! Der produceres hver dag **1-2 mio. tønder** mere olie end der forbruges. Derfor hjælper det ikke at banke **OPEC**-landene oven i hovedet. Oliepriserne drives i vejret af et massivt overskud af likvid kapital, som i jagt efter nye kilder til hurtig profit søger over fra de traditionelle finansmarkeder til »papirolie«-markedet. Det betyder, at den enorme vækst, eller hyperinflation, som har hærget finansmarkederne i de seneste år, nu har fået kontakt til den fysiske økonomi. Det kan udløse en global hyperinflation, magen til den man så i **Weimar-Tyskland** i **1923**.

Den eneste reelle fysiske faktor, der medvirker til de høje oliepriser, er en voksende mangel på raffineringsskapacitet, især i **USA**. Den er opstået gennem de seneste års gigantfusioner blandt olieselskaberne, så verdensmarkedet nu domineres af fire megagiganter: **Exxon-Mobil, BP-Amoco, Total-Elf** og **Royal Dutch Shell**. For at tilfredsstille kravet om »shareholder value«, altså aktieejersprofit, har man skåret drastisk ned i udgifterne, herunder raffinaderierne. **USA's** samlede raffineringsskapacitet er i dag **15%** lavere end den var i **1981**.

Den **19. september** udsendte **Lyndon LaRouche** et memorandum til de vestlige regeringer om den alvorlige trussel imod verdensøkonomien, som oliepriserne udgør. LaRouche foreslog, at regeringer hurtigst muligt genetablerer stat-til-stat-aftaler om olieleverancer, som man også så det under kriserne i **70'erne**. Derved afkobler man effektivt de spekulative elementer i oliemarkedet. Men LaRouche understregede også, at det ikke er tilstrækkeligt kun at bringe det hyperinflationære pres fra oliepriserne under kontrol. Den vildtvoksende finansspekulation vil på et eller andet tidspunkt slå igennem i andre dele af økonomierne, med mindre man bringer den under kontrol. Den **27. september** bragte den førende arabiske avis, *Al-Arab International*, der udgives i **London**, den fulde tekst af LaRouche's memorandum om indgreb på oliemarkedet.

AGRO-NYT udgives hver måned af **Schiller Institutet**, Postboks 2613, 2100 København Ø, tlf: 35 43 00 33, Giro 564-8408, e-mail: si@schillerinstitut.dk Internet-adresse: <http://www.schillerinstitut.dk/> Redaktion: Poul Rasmussen (ansvh.), Tom Gillesberg, Percy Rosell, Thomas Vissing og Executive Intelligence Review Service. Abonnement: 1 år - 2000 kr. 6 mdr. - 1000 kr. 3 mdr. - 600 kr. Eftertryk kun tilladt med kildeangivelse ISSN: 0905-3786 Eget tryk